

Wprowadzenie

Dzień 4 VI 1920 r. to jedna z najważniejszych dat w historii Węgier. W tym dniu miało bowiem miejsce jedno z najbardziej traumatycznych wydarzeń w dziejach tego państwa. Przedstawiciele węgierskich władz podpisali wówczas w pałacu Grand Trianon w Wersalu traktat, który *de iure* oznaczał dla Budapesztu zakończenie I wojny światowej. O ile jednak dla zdecydowanej większości krajów Europy Środkowej koniec działań zbrojnych przyniósł upragnioną niepodległość, to dla Węgier zakończenie Wielkiej Wojny wiązało się z klęską i poczuciem ogromnej krzywdy. W 1920 r. państwo to utraciło bowiem dwie trzecie swojego terytorium i ponad połowę swojej ludności. W rezultacie poza granicami pozostała znaczna liczba Węgrów, tworząc liczne skupiska mniejszości węgierskiej w nowo utworzonych państwach, sąsiadujących z Węgrami. Postanowienia traktatu wpłynęły również negatywnie na sytuację gospodarczą, społeczną i polityczną tego kraju. Decyzje podjęte w Trianon rzutowały także na relacje Węgier z państwami regionu, zwłaszcza z Rumunią i Czechosłowacją, w których mniejszość węgierska była najliczniejsza. Zdeterminowały także cele polityki zagranicznej Węgier w okresie międzywojennym. Władze w Budapeszcie konsekwentnie dążyły bowiem do rewizji granic, co ostatecznie popchnęło je w połowie lat 30. XX w. do podjęcia współpracy z III Rzeszą.

Po 1945 r. traktat w Trianon stał się tematem tabu. Dopiero zmiany polityczne, które nastąpiły po roku 1989 umożliwiły wznowienie dyskusji o tej „największej tragedii narodowej” w historii Węgrów. Począwszy od lat 90. XX w. każdy węgierski rząd i ugrupowania polityczne w mniejszym bądź większym stopniu odnosiły się w swoich działaniach do kwestii Trianon, jednak największą aktywnością w tym obszarze wykazywał się dominujący od 2010 r. na węgierskiej scenie politycznej Fidesz pod przywództwem Viktora Orbána, rządzący w koalicji z Chrześcijańsko-Demokratyczną Partią Ludową. Deklarowanym celem kolejnych gabinetów była odbudowa relacji z rodakami żyjącymi poza granicami kraju oraz podjęcie działań na rzecz wzmocnienia pamięci o traktacie – przykładem może być ustanowienie 4 VI Dniem Jedności Narodowej. Należy również podkreślić, iż kwestie związane z traktatem pojawiały się w relacjach z państwami

ościeniami, zwłaszcza ze Słowacją i Rumunią, które na początku lat 90. ubiegłego wieku obawiały się ewentualnych roszczeń terytorialnych ze strony Budapesztu. Niejednokrotnie przedmiotem sporu w stosunkach z najbliższymi sąsiadami była także niezwykle liczna potrianońska mniejszość węgierska.

Niewątpliwie Trianon od lat budzi wielkie zainteresowanie oraz emocje wśród badaczy nauk społecznych oraz historyków, zarówno na Węgrzech, jak i w krajach regionu, zaś 4 VI jest dniem szczególnym w życiu Węgrów. Jednakże tegoroczne obchody podpisania traktatu są szczególnie – w 2020 r. mija setna rocznica jego ustanowienia. Ta rocznica stała się inspiracją dla jednego z działów tematycznych we „Wschodnioznawstwie”, którego tematem przewodnim są Węgry, przy czym w szczególnym stopniu uwzględniono w nim kwestie związane bezpośrednio z traktatem w Trianon. W dziale znalazły się artykuły dotyczące *stricte* problematyki mniejszości węgierskojęzycznych, wpływu traktatu na kulturę węgierską oraz na relacje Węgier z państwami regionu, ale również poruszające problematykę polityczno-ekonomiczną. W tekstach przyjęto perspektywę wewnątrzpaństwową i międzynarodową.

Redaktorki działu dziękują Autorom za przyjęcie zaproszenia do publikacji. Mają świadomość, że niniejsze studium stanowi tylko pewien wycinek problematyki. Dlatego też liczą na dalszą owocną współpracę z pracownikami nauki z Polski, Węgier i innych krajów regionu, dla których tematyka węgierska w ujęciu historycznym i współczesnym jest kluczowa jako przedmiot badań.

Elżbieta Szyszlak, Aleksandra Puzyniak